

ВИХОВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ НА ТРАДИЦІЯХ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ (З ДОСВІДУ РОБОТИ)

Ірина Ганюкова (м. Київ)

Протягом віків кожне покоління українців плекало ідею незалежної соборної демократичної держави. Черговий етап втілення у життя цього задуму Україна переживає зараз, а разом із нею – і Збройні Сили, невід’ємна частина волелюбного народу.

Правові підвалини відродження вітчизняного війська заклала Верховна Рада України ще в 1991 р. Невдовзі після проголошення Акту незалежності України 24 серпня, 11 жовтня парламент затвердив Концепцію оборони і будівництва Збройних Сил України. Відповідно до її положень, розбудова національної армії мала здійснюватися шляхом поетапного скорочення і послідовного переформування військ Київського, Одеського, Прикарпатського військових округів, окремої армії протиповітряної оборони, повітряних військ та Чорноморського флоту. Згодом було прийнято пакет законів: “Про прикордонні війська України”, “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їхніх сімей”, “Про загальний військовий обов’язок та військову службу”, “Про альтернативну (невійськову) службу”, “Про оборону України”, “Про Збройні Сили України”, “Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів Внутрішніх Справ”, “Про статус ветеранів війни, гарантію їх соціального захисту”, а також Постанова Верховної Ради України “Про військові формування на Україні”. 30 грудня 1991 р. в Мінську, де зібралися керівники держав-учасниць СНД, за спільною згодою було засвідчено те, що Україна має достатню належну правову базу для створення власних Збройних Сил і отримує можливість розпочати зазначену справу із січня

1992 р.

Спираючись на це рішення, Президент України 12 грудня 1992 р. взяв під своє командування військові контингенти колишнього Радянського Союзу, що знаходилися в той час на території держави. Півторамільйонне угруповання військ присягнуло на вірність народу України. Таким чином розпочалася розбудова Української Армії, покликаної до “збройного захисту незалежності, територіальної цілісності та недоторканності України”.

Важливим кроком у довершенні правничих підвалин стало ухвалення Верховною Радою України 19 жовтня 1993 р. “Воєнної доктрини України”. Документ такого значення Україна прийняла першою серед усіх країн СНД. 26 жовтня 1992 р. парламент України підтвердив принципи Декларації про державний суверенітет від 16 липня 1990 р., наголошуючи на тому, що Україна не розмішуватиме, не вироблятиме і не використовуватиме ядерну зброю, тобто має намір стати без’ядерною державою. Трьохстороння заява України, США і Росії від 14 січня 1994 р. окреслила термін вивезення ядерних бойових зарядів до Росії – два з половиною роки.

Таким чином, Україна, яка після розпаду СРСР була третьою ядерною державою світу після США і Росії і мала приблизно 1420 стратегічних боєголовок та 30 важких бомбардувальників із ядерними ракетами, стала першою і єдиною країною у світі, яка добровільно здійснила своє ядерне роззброєння.

У 1992 р. з України було вивезено всю тактичну ядерну зброю. 16 листопада 1994 р. Верховна Рада України прийняла закон “Про приєднання України до

Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року”.

Інший важливий аспект військово-політичної сфери був пов'язаний із розбудовою Військово-Морських Сил України на базі Чорноморського Флоту колишнього СРСР, який складався майже з 800 кораблів, 400 літаків, налічував 70 000 чоловік особового складу. 3-го серпня 1992 р. у м. Ялта президентами України та Росії підписано Угоду про принципи формування ВМС України і ВМФ Росії на базі Чорноморського флоту колишнього СРСР (перехідний період до 1995 р.). У сер. 1990-х рр. Україна мала 16 військових кораблів, у тому числі протичовновий корабель “Гетьман Сагайдачний”. У той же час стала незалежно функціонувати система ППО (протиповітряної оборони) України, почалося значене скорочення Збройних Сил, які мали складати 0,8–0,9 % від населення України і отримувати асигнування у розмірі 4–5 % державного бюджету.

Для того, щоб Збройні Сили України відповідали сучасним вимогам, були боєздатною організацією, спроможною реалізувати покладені на неї завдання, урядом передбачалося серед іншого:

- завершення розробки низки основних документів, що визначають порядок життєдіяльності і заснування ЗС;
- поліпшення якості укомплектування ЗС особовим складом;
- удосконалення програм оперативної, мобілізаційної, бойової та морально-психологічної підготовки військових сил;
- поліпшення підготовки офіцерських кадрів;
- зміцнення військової дисципліни, докорінний перегляд усієї системи військово-патріотичного виховання задля підготовки військовослужбовців відданими народами України;
- підняття престижу військової служби.

Отже, реформування Збройних Сил України неможливе без урахування людського фактору, зміни свідомості військових, демократизації колективів, удосконалення засад виховання і

досягнення соціально-правового захисту в армії.

Із цією метою 4 вересня 1998 р. Указом Президента України затверджено “Концепцію виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України”, де, зокрема, зазначено:

“Виховна робота ЗС та інших військових формуваннях України – система організаційних, морально-психологічних, інформаційних, педагогічних, правових, культурно-просвітницьких та військово-соціальних заходів, спрямованих на формування і розвиток у воїнів професійно необхідних психологічних якостей, моральної самосвідомості, що має забезпечити високу бойову і мобілізаційну готовність органів управління, з'єднань і частин, зміцнення військової дисципліни та правопорядку, згуртування військових колективів [...]”. Основними складовими виховної роботи є: “Культурно-виховна і просвітницька робота”, яка “забезпечує формування у військовослужбовців високої духовної культури і моральних якостей, почуття патріотизму, вірності традиціям українського народу і задоволення їхніх естетичних потреб через упровадження культурно-просвітницьких заходів, організацію дозвілля особового складу [...]”.

Основними принципами виховної роботи є:

- державна і патріотична спрямованість виховного процесу;
- взаємозалежність змісту, форм і методів виховної роботи;
- повага до особистості, конституційних прав і свобод військовослужбовця, орієнтація на ідеали демократії і гуманізму, загальнолюдські моральні цінності;
- безперервність та спадкоємність у виховній роботі, органічне поєднання у виховному процесі національних, історичних та культурних традицій із почуттям нового;
- конкретність та узгодженість змісту, форм і методів виховної роботи.

Отже, керуючись перерахованими настановами та усвідомлюючи власну відповідальність за моральне обличчя

української армії, збереження та примноження кращих традицій нашого народу, Державний музей народної архітектури та побуту НАН України з літа 1997 р. проводить послідовну активну просвітницьку роботу в багатьох військових формуваннях.

Оскільки виховання особового складу забезпечує Міністерство оборони, з ним узгоджувалися такі заходи:

1) інформування через Головне управління виховної роботи військові частини про можливості Музею щодо допомоги Армії;

2) прийом на екскурсійне обслуговування гостей Міністерства оборони, учасників парадів, семінарів;

3) прийом на екскурсійне обслуговування та відпочинок у Музеї учасників Параду до Дня Незалежності в 2003 та 2004 рр.

Особливими підрозділами Міністерства оборони є окружні будинки офіцерів, а в Києві – Центр культури, просвіти та дозвілля Збройних Сил України, які виробили методологічну виховну систему в середовищі військових і втілюють її в життя. Співпраця Музею із цими організаціями полягає в участі в нарадах офіцерів, відповідальних за виховну роботу, ознайомленні з інформацією про Музей та читанні лекцій про традиції і звичаї українців; у наданні рекомендацій щодо відзначення у військових частинах того чи того свята; у виїздах агітбригад безпосередньо до військовослужбовців з лекціями та розповідями; у прийомі військових у Музеї, направленими Центром культури, просвіти та дозвілля ЗСУ для відпочинку та участі в екскурсіях.

Під час таких заходів встановлюються безпосередні контакти з військовими частинами, керівництво яких прагне тіснішої співпраці з Музеєм. Це військовий інститут при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Полк (тепер корпус) Внутрішніх Військ – в/ч 3030, в/ч 1811, в/ч

3078, в/ч 209 ВШМС, в/ч Т0040 МНС України; в/ч 1341 тощо. Військовослужбовці разом із сім'ями неодноразово відвідували Музей, брали участь у музейних святах, для них проводилися екскурсії. Фольклорні колективи – учасники свят – виступали у військових частинах, презентуючи свої програми. Музиканти, що співпрацюють з Музеєм, – Мирослав Палійчук, Михайло Твердий, бандуристи зі Стрітівської школи кобзарського мистецтва та інші давали концерти перед військовослужбовцями. Наукові співробітники сектору Ганюкова І. В., Потапенко Л. О. читали лекції, демонстрували відеофільми про Музей. Ветеран Другої світової війни Король І. І. ділився спогадами про свою бойову молодість на тематичному вечорі.

Сектор організував зустрічі з іншими ветеранами, оскільки Музей знаходиться у районі, де в 1941 р. проходила остання – третя лінія оборони Києва від фашистів. Працівники сектору брали участь в урочистостях з нагоди ювілейних дат, що стосуються тієї війни.

Здобутком такої роботи стала велика зацікавленість військових історією та культурою свого народу, що підтверджується анкетами, зібраними у в/ч 3030, а також успішним виступом на Параді з нагоди Дня Незалежності курсантів Харківського інституту протипожежної безпеки (всі вони відвідали Музей). Зрештою, поведінка військовослужбовців під час подій у листопаді – грудні 2004 р. довела, що армія і народ єдині.

1. Законодавство України про Збройні сили. Збірник законів за станом на 10 березня 2001 року. – К., 2001.

2. Темко Г. Виховна робота у ЗСУ: Історія і сучасність. – К., 1996.

3. Флот України.

4. Ратник.

5. Народна Армія.